ГАРТАЛ

(Гәһрәман пилот Һ. Б. Әлиевин хатирәсинә)

Гыврым сачлы бир ушагды көрпә яшында,
Онук кениш сәмалара һәәси варды.
Учурдарды гушларыны даглар башында
Кенләр үзаг уфуглөрә ганадланарды.
Дик ганлар үзәриндә даянарды о,
Чанланарды көзләриндә чәмән, даг, дәрә.
Учан гушун архасына бойланарды о,
Бахыб-бахыб йорулмазды мави кейләрә.
Будур бир даг зирәсиндә дурмуздур енә,
Санки гушлар саламлайыр көйләрдән ону.
Көйөрчинләр гонан заман чийнәларынә
Севинч, нәшә гапларды вәтән оғлуну.
Руһланарды көрпә гушун бахышларындан,
Бурахарды көй үзүндә сейрә һәр сәһәр.
Көйөрчинләр, емләрини көлиб һәр замак—
Онун кичик овчуғундан дөнләйәрдиләр...
Гоюб бир күн гушларыны дәмир гәфәс,
Дедi: Буну гөбул әдин йолдаш комиссар!
Гой версинләр ордумузла буһлар сәс-сәсә,
Лакин мәним үрәйимдә бир арзум да вар:
Мән дә учмаг истәйирәм бу гушлар кими,
Һәмдәм олмаг дилләримдир ағ булутлара.
Үфуглөри ярмаг үчүн бир рузкар кими,
Сиз йол ачын: синәмдәки әйдо-илгара.
Шәфәгли бир сәһәр чағы күнәш күләндә,
Гызыл гәнклы уфуглөрә диггәтлә бахды.
О да учду, көй үзүндән нур төкүләндә,
Ел ганадлы гарталлары һейран бурахды...
О учдугча сәмаларда булутла гоша,
Шәнилләрә бәнзәйирди кәнчлик чағында.
Узаг-узаг уфуглөри чатды баш-баша,
Кейләр она мәскән верди өз гучағында.
Дил ачаграг, санки дедi, сәмалар оқа:
—Мәним кениш уфуглөрим сәниндир, сәнин.
Горхунч дейил боран, човғун әллөр оғлуна!
Үлдузларын гәрәкаһы олсун вәтәнин.
Кәнишлә севинмишдир күлләр, чичәкләр,
Сәк анадан учмаг үчүн яранмысан, бил!
Фыртыналар, гасырғалар, башсыз күләкләр
Сәни дөйүш йолларындан гайтаран дейил.
Учаг, учаг, үлдузларын хош диярына,
Зүлмат кими кечәлардә күнаһ ол, парла.
Мән бахдығча сәнин көзәл учушларына,
Көнүл мүлкүм башдан-баша долур вуғарла.
Чох йол алды бизим гартал күнаһсә доғру,
Анды кейләр үзәриндә ганадларыны.
Тәрланлары һейран гөнө бир учушду бу!
Гушлар шаһы көрүб онун әр вуғарыны—
Сөйләди ки: Сәнсән шаһы дәрин кейләрин!
Сәнсән гартал ордусунун баш сәркәрдәси.
Мәним шаһлыг ханиманым гой олсун әрин,
Гой учалсын бу әрләрдә көнлүнүн сәси.
Бизим гартал баш вурарды ағ үлдузлара,
Дейәрди ки, мәнимкидир бу чөл, бу чәмән.
О бахмазды гарышында чөвгуна, гара,
Сәс кәләрди үрәйинин дәринлийиндән:
—Анд ичирәм ачыбанымла а кейләр сизә,
Анд ичирәм әтрафымда әсән елләрә,
Мән кешикдә дуран заман өз өлкәмизә—
Һеч бир әғы горхунч дейил азад әллөрә!
Анд ичирәм урдумдакы бөйүк тарлыға,
Көзәл сүмбүл тарласына, алын төринә,
Анд ичирәм синәмдәки бөйүк варлыға,
Көрпәләрин, гочаларын күлүшләринә,
Анд ичирәм сафлығына бөйүк күнәшин,
Гәһрәман пилот Һ. Б. ӘЛИЕВ

Башы гарлы дик даглара, ахан сулара,
Дурачағам гаршысында одун, атәшин!
Өз үғурлу йолларымда дүшсәм дә дәрә,
Мән өз шаһлы йолларымдан дөнмәрәм кери,
Гоймарам ки, гулдур көзсин торпағымызда.
Доғма вәтән өвладының икидликләри—
Гызыл хәтлә язылачаг байрағымызда.
Бу сөзләрлә кей үзүнә йүксәлди гартал,
Едди фашист гузғунуйла кәлди дөш-дөшә.
О бойланды этрафына... үзүндәки һал—
Бир ан белә дәйишмәди, кирди дөйүшә!
Сиз әй дүшмән байғушлары, төхулун ерә!
Улдузларын мәскәниндә өдәр ишинизә?
Изләринизә ләкә салыр кениш көйләр...
Гарталларын ойлағына дарашмайын сиз!
Гузғуклара диван тутду бу басылмаз әр,
Мәним шаһлы вәтәнимин гартал өвлады.
Бахыб она, алтын дөри, көйләр өз ерләр,
Әғызларда, долагларда доланыды ады.
Өлүм белә тәслим олду гушлар шаһына,
Чарпышмадан, вурушмадан шаһына гаһытды.
...Лакин бахын, көрпә гартал, гәһрәманына—
Ганадлары ганлы кәлди, ганы гаһытды...

АШОТ ГРАШИ

Чевирәни: Ә. ТӘЛ'ӘТ

ӨЛҮМДӘН БЕТӘР

Йыртылмыш мешөкдан тахылмы төкүлүр, гар үстүндә ип сүрүнүр, я фырфыра сәсидирми?

Хышыртыы яхшы сеүә билмәдим. Даянаб дилиндим, дейәсән һеч бир шеи йохдур. Санки баятдан бәри мәнә мәшгул әдән сәс, гуру бир ваһимә имиш.

Һеч бир шеи көрмәсәм, һеч нә эшитмәсәм дә зәнимдән әл үәкә билмирәм: Ахы ярым саат әввәл бурадан гарышыг сәсләр кәлиди. Нә дилдә исә данышырдылар. Чөмиси 10—15 дәгигә олмаз ки, мәним яхынлашдығымы дүюб гачан аддым сәсини эшитдим. Енә бир шеи хышырдайырды. Мән онун үстүнү әлә алдым ки, гача билмәзди. Бәс нә олду? Ерәми батды, көйәми учду. Будур, бу гар чичәкли ағачларын алтында олачаг, горхудан чынғырыны чәкмир...

Бәлкә дә һеч инсан дейил, азмыш бир өв ити, чөл пишийдир, бәлкә бәһши нейбандыр...

Йолдашларым гачан дүшмәни тә'гиб әдир, атышыр, һәрдән сәсләнирдиләр. Вахт кечдикчә бу сәсләр мәндән узаглашырды. Мән, гаралдығым ағачлығдан әл чәкә билмирдим. Мәнә әлә кәлирди ки, бурада, нәсә бир фитнә-фәсад вар, дүшмән өз мурдар изи илә ким билир нә фәнд ишләтмәк истәйир. Бир хейләк көзләдим, көзүмү гар басмыш ағачлара, сейрәк коллулара тикиб галмышдым. Гыш кечәсинин шахтасы бүтүн шиддәти илә көсирди. Ара-сыра һаралардан, узаглашмагда олан чәбһә хәттинин һарасынданса азыб кәлән күлләләр, союгдан торунмаг истәйән гуш кими башыны гара сохур, бухар ийи чыхарыды.

Галхыб кетмәк истәдим, ики аддым еримәмишдим ки, ағач көвдәсиндән гара бир шейин аранадығы, гаршымда даяндығыны көрдүм. Гаралты әлләринин юхарыя галдыранда билдим ки, адамдыр, дүшмән салдатыдыр.

Онун алдығы вәзиййәт инди дә көзүмүн гаршысындадыр. Әлләрини бәрк-бәрк кейә галдырмышды. Аз галыды палтарынын голтуғу сөкүлсүн. Башыны архая тәрәф әймишди. Күман әдирдим ки, о вачиб бир мәтләб үчүн аллаһ дәркаһына дуа әдир, сидги дил илә кейләрә ялварыр.

Мән ону габағыма гатыб кәтиридим, фикирләширдим, күлмәкдән өзүмү сахлая билмирдим. «Сән демә хышыылдан йыртыг мешок, я сүрүнән ип бу имиш. Бу бойда адамын һәрәкәти, нийә кәрәк илан кими хышыылдасын...»

Бүкүн әлә кечирдийим гәнимәт арыг, гыздырмалы, назик бир румын салдатыдан ибарәт иди. Будур о мәним гаршымда, әли-әл үстә даянмышдыр. Горхусундан, тагәтсизлийиндән я ушудүйүндәнми, гылчаларынын бүкүйү ачылмыр, ярым чөмөлмиш кими даянмышдыр.

— Адын нәдир?

— Гавриел.

— Нәчисән?

— Кәндли.

— Нә милләтсән?

— Румын.

Румын дейәндә мәним гәзәбим даһа да артды. Ганун горхусу олмасайды, бәлкә дә онун нәфсини кәсәрдим. Анчаг мән гәзәбими суалларымла сөйтмаға чалышдым. Онун ерини соруштум. Әвләриндән бурая гәдәр олан мәсафәни соруштум:

— Нә истәйирсән,—дедим,—бизә нә вермисән, ала билмирсән?—Онун дил-додағы әсди. Әллөрини яна ачды, бойнуну әйиб языг бир вәзиййәт алды:

— Һеч бир шеи,—деди,—ага һеч бир шеи!

— Бәс нийә гышын күнүндә титрәйо-титрәйо 2 мин километрлик йол кәлмисән, ахы бура Румыния дейил, Украйнадыр. Буранын сәнйби вар, ону билирсәнми?..

Гавриел әсим-әсим әсмәйо башлады. Дейәсән о, силаһдан, өлүмдән о гәдәр горхмуруд ки, мәним суалларымдан горхурду. О, бәлкә дә һәгигәт илә үз-үзә кәлдийини, дүшдүйү чинайәт йолунун чиркинлийини һисс әдирди. Нәсә демәк истәйирди, анчаг сөз тапа билмәди.

Онун дәринлөрә чөкмүү, солғун көзләриндән ики дамла яш ахды.

Бу исти дамлалар горхудан идими, ваһимәдән идими, билмирәм. Анчаг ону билирәм ки, бу дамлаларда, һа вагт исә инсан олмуш, аилә, өвлад саһиби олмуш, зәһмәт илә доланмыш, сонрадан исә гатилә чевримлиш, чанаварлашмыш бир мәхлугун фачиәси вардыр.

Гавриел дәмәсә дә мән инанырам ки, румын кәндлисинин совет кәндлиси илә һеч бир әдавәти олмамышдыр, ола да билмәз. О дәмәсә дә мән инанырам ки, Гавриел кәндли икән салдатлыгдан яхшы доланырды. О заман тох иди, әйни гаһын иди, кейфи саз иди. О заман аиләсинин яныда иди. Дөрд ушағыны истәдийи кими бәслөйә бөйүдүрдү. Гавриелин көз яшларында бу һәгигәт парлаыр.

Анчаг һәмин көз яшлары индики Гавриелин дейилдир. Индики Гавриел гатилдир, чанидир. О, әлиндә силаһ, өлкәләр аддайыб, шәһәрләр басыб көр һаралара, совет Украйнасына, бизим әмәк, азадлыг, диннчик севән кәндлиләримизин үстүнә кәлмишдир.

Доғрудур о, Антонескудан, Һитлердән шикайәтләнир. Өзүнү бу көкө салан «рәһбәр»ләринә лә'нәт охуюр. Биз дә бу лә'нәтә шәрикик. Бүтүн дүня Һитлерә лә'нәт охуюр. Анчаг Гавриел билмәмиш дейил ки, бу лә'нәтләр онун шәхсән өз чинайәтини азалтмыр. Әксинә, онун нә алчаг әмәлә мүртәкиб олдуғуну тәсдиг әдир. Бунлары, айдын һәгигәтләри Гавриелин үзүнә чырпанда көз гапаглары әнир, башы ашағы салыр, ахтырысы ерә чөкүр. Адама әлә кәлир ки, инди дә о, ерә ялварыр. «Айрыл,—дейир,—ер, айрыл, мәни басдыр, әзаблардан гуртар!».

Гавриелләр һәмишәми белә языг вәзиййәтдә олурлар?

Күман этмәйин!

Бәлкә дә онун әлинә енидән силаһ кечсә, бәлкә дә о, мәнсуб олдуғу бандитлөр дәстәсинә гайтарылса әф'и илана дөнөр, үч илдән бәри чәбһәләрдә этдийи чинайәтләри давам этдирәр!

Инди о, рус вә Украйна кәндлисинә гардаш дейир. Ким шүбһә әдә биләр ки, июнун 22-дән бәри, һәмин бу «языг» көрүнән саралмыш, гочалмыш, үзү түклү чанавар, нечә-нечә кәндлинин гатили олмушдур. Антонескунун горхусу, Һитлерин һийләси онун йүрүшләринин илк илһамыдыр. Сонралар исә Гавриелдә ени-ени әһтираслар доғрушдур. О, рус кәндлисини гарәтә кәлмишдир. Әскәр чантасыны гәнимәтлә долдурмаға, әвинә «тәмиз»ләмә» шейләрдән бағламалар көндәрмәк арзусуна дүшмүшдур. Чәбһәләр кениш ләндикчә, муһарибә гызышдыгча Гавриелин иштаһасы алованлашмышдыр. Һәмин бу чанавар иштаһасы онун бүтүн әмәлләринә истигамәт вермишдир.

Инанмырсыныз, бахын, аягындакы чәкмәни йохлайын. Бу һансы кәндлинин я әсир гызыл әскәринә аиғындан чыхарылмышдыр. Бу, Гавриелин бүтүн үммидләрини пуча чыхарыр. О даһа атышмада иштирак этмәдийинә, садәчә бир шофер олдуғуну, немсләрә дүшмән олдуғуну, давадан һеч нә көзләмәдийини демир. Санки аягындакы чәкмәләр дилә кәлмиш, онун чинайәтләрини сайыр. О, ерә бахыр, һеч бир суала чаваб вермир, гымыылданмыр да.

Гавриелин сүкуту исә, таныдыгларындан чох шей ифадә әдир. Бу, һәр шейдән әли үзүлән, әлачы кәсилән бир чанинин ачы э'тирафыдыр.

Ону әсирләр ичиә кәтириблөр. Һәмчинсинә говушмуш нейбанлар кими имсиләнир, көзүнү ачыр, бахышына галдырыр. Әсирләрә хөрәк вериләндә гөрәбә бир һадисә баш верир.

Бурада Зинаида адлы бир симферополлу гадын ишләйир. Бу, ханиманы дағылмыш, әв-әшийиндән гачыб дүшүнү бир татар гадынындыр. Гавриели көрәндә онун көзләри бәрәлмишди. Гавриел өз дүймушдуса, үзүнү яна чевримишди. Зинаида онун гаршысына кечиб соруштмушду:

— Сиз Симферополда олмушсунуз?

— Нә, нә!...

— Нечә йох, мәним әрим илә сүнкүләшән сән дейилдинми, кафир?!

Гавриелин о сары сифәти бир анда кәзә атылан пуз кими гыпгырмызы гызарды. Дили долашадолаша төкрәр әтди:

— Нә, нә!... Йох!

Зинаида һеч кәсдән ичазә сорушмады, һеч кәсдән дә горхмады. Ики әлини Гавриелин яхасыдан япышыб арасәмаг истәди. Әлримиз, кирли, көһнә көйнәк парчаланды, әсирин синәсиндә инда ишарәси кими чәкилмиш сүнкү ярасынын ери көрүнүрду.

Зинаида мүһафизи сәсләди:

— Тапмышам, әримин гатилини, тифагысыны дағыданы тапмышам! Мәл'уну парчаларағам!

Гавриели күч илә Зинаиданын әлиндән алдылар. Онун яралары тәзәләнмиш, мүсибәтләри әда дүшмүшдү. Гадын гышгырыб гатилә чөзә тәләб әдир, «әвим-әшийим, ханиманым!» дейә фәряд чәкиб аглайырды.

Чанавар көрмүш кими һамы Гавриелдән кәнар дурду. Кәзләр онун үзүнә, гатил әлләринә тикилди. О, санки ганы гурусун дейә әлләрини бәдәниндән аралы тутмушду. Нәсә сөз даһа мүдһиш бир әмәл ишләмәк истәйирди. Бәлкә дә йада, «сәһв әдиб» бу татар гадынына саг бурахдығына пешман олмушду. Бәлкә дә ону чинайәтләринин екәнә шаһиди һесаб әдирди.

Анчаг о да рәһбәрләри, сәркәрдәләри кими ағыныыдыы.

Фашист дәстәләринин чинайәтләри о гәдәр бөйүк вә чаһаншумулдур ки, бүтүн дүня, бүтүн бәшәриййәт дәһшәтә кәлмишдир. Бу чинайәтләрин һесаб күну гатилләрин ән мүдһиш, ән фачиәли күнүдүр. Гавриел бүкүн чаваб вериб вермәли олачагдыр. Гавриел 100 адам гаршысында, чинайәтләринин ганы-гадасы илә доныб галмышдыр, онун рәһбәрләри дә бүтүн инсанлыг гаршысында, әдәләт мәһкәмәсиндә даяначагдыр. Бу күнүн һөкмү өлүмдән бетәр һөкм олачагдыр.

МИР ЧӘЛАЛ

Әл оғлу

(Гәһрәман Исрафилә)

Нәр кимә синәнә, кениш дөшүнә
Ярашыр орденин гошнік, әл оғлу.

Гәһрәманлыг ады, сәадәтдә бу...
Адына бағлыдыр әллөрин тою.
Һәлә көрүнмәмиш тарихлөр бою
Бу вуруш, бу дейиш, бу чәнк, әл оғлу.

Дүшмәнин көзүндә оду сөндүмү?
Аллаһдар гаршысында көрә дөндүмү?
Атдығча әлиндә ода дөндүмү—
Аловлар пускурән түфәнк, әл оғлу?

Сәнә чәбһәләрдә етишсә мәндән —
Бир көнүл саламы, учуз тутма, сән.
Етмиш үч чанавар дағытды пәнчин
Олдун дейүшләрдә пәләнк, әл оғлу.

Бир шәнр олсам да әскәрдир адым,
Ағыр күнләримдә олдун имдадым.
Мән сәнин әшгинә сечиб бағладым
Бәзәкли сөзләрдән чәланк, әл оғлу.

ОСМАН САРЫӘЛЛИ

Азәрбайчан пәһләваны

(Совет Иттифағы Гәһрәманы Исрафил Мәммәдова)

Союг күләкләр гары совуруркән кәйләрә,
Топларын нә'рәсиндән титрәйиркән даг, дәрә,
Полад зирәһли танклар еріийиркән габаға,
Интигам арзусуйла сарылыркән ураға—
Доғма вәтәнимизин гәһрәман оғуллары;
Дилиндә Сталинин галибиййәт шуары,
Гулдур дүшмәнә гаршы көзләриндә төзәб, кин
Бир аслан үдрәтилә сән дә дөйүшә кирдин.
Дүшмәнин нүчүмуна мәрдликлә кәрдин синә,
Амансыз зәрбә вурдун гулдурлар дәстәсинә.
Нечә алчаг фашисти йох этдин бир вурушла!
Сән кечилмәз даг олдун о мәрдәнә дурушла...
Сән өлүмдән горхмадын, әй шәрәфли гәһрәман,
Вәтән мәһәббәтинә әзиз тутдун чанындан.
Гой доғма Азәрбайчан өйүнсүн мәрд адынла,
Мисилсиз икидлийин, сарсылмаз инадынла.
Халғымын гүдрәтдир голундакы о һүнәр,
Йыртылы әйлаһлара бир дә күчүнү көстәр!
Нә хошбахтдыр дүнәда сәни бөйүдән ана,
Дөшләриндән үд вермиш сәнин кими аслана.
Адын олачаг һәр вахт халғмызын дастаны,
Азәрбайчан халғынын басылмаз пәһләваны!

ӘҺМӘД ХАСПОЛАДОВ

ЧӘБҺӘ ДОСТЛАРЫ

Хатириндәдирми достум... О заман баһар иди.

Мән сизә гонаг кәлмишдим. Бир галачағымы сөйләйәрәк сәни виндирмишдим. Лакин үч-дөрд күндән сонра чыхыб кетдим. Бу гәфләти кедишим сәни кәрләндирди. Сәбәбини соруштдун. Сыхлығымы сөйләдим. Мән о заман илан демишдим, достум! Дүнәнин күлдүйү, баһарын чичәкләдиби бир заманда Кей Көлдә дарыхмаг һеч мүмкүнмү иди...

Инди сиздән мин километрләр узагларда олдуғум бир заман да хатирәләрдән данышмаг истәйирәм, билмирәм мәнә һәвәслә гулаг вермәгсанмы?..

Сизә кәлдийим күнүн ахшамы иди. Ядындадырмы мән сәнә, бирдә Кей Көлә тамаша этмәйи истәйирдим. Лакин сән өз биоләки тәдгигатындан айрылмаярағ дубун шеириййәти анчаг рәссамлар үчүндүр, дейә мәнә саташдын. Мән тәкчә кетдим.

Сөйүрткан вә сармашыг коллары ичиндән кечәрәк сылдырым бир ағ чатдым вә һейрәтимдән донмалдым.

Кей Көл гаршымда иди.

Онун бүллур сәтһиндә чәһрайи ағлар гыврылырды. Әтрафны Рәмуш сарп гаяларын, уча сәрвләрин көлкәләри бу гызыл золаг чал-чарпаз доғрайырды.

Даһа ирәлидә мави, шәффаф бир чинлик варды. Санкиләкәсиз бир сәмасындан бир парча гопарағ мөһтәшәм дагларын арасына гоймушду.

Гүнәшин сон ишыглары чәкилмәдә кәлдәни золаглардә саралыб солурду. Һәнайәт күл батды. О, гызыл золагларда титрәйиб сөндү. Кей Көл гара чейран көзләри кими долухсунду. Онун үзәринә һәзин бир ахшам гәриблийи чөкдү. Архадан аяг сәсләри эшитдим. Керийә чевридим. Мешәдән кәнч бир гадын чыхарағ өвал аддымларла санә илә янашды. Мәнә өтәри бир нәзәр салараг дааныб Кей Көлүн көзәлликләринә далды. Онун көзләри гәлбин йүксәк, рәгиф дүйғуларла ганадландығы заманларда олдуғу кими инчә бир мә'на илә гыйылмышды. Кичик ярашығлы додагларынын дурушунда зәриф бир тәбәссүм кизләнмишди. Башы азә яна әйилмишди. Даглардан гопан сәрин ахшам әли онун тыса вурулмуш вә яна даранмыш түнд хурмаби сачларыны елләндирирди. Онун сөйкәндийи гаяның үзәриндәки ипәк дар отлары да титрәйир вә бә'зән онун сачларына тохунурду. Кей Көл дә һәрәкәтә кәләрәк чырпынды. Санки чейран көзләриндән бир интизар һәйәчаны гопду. Кәнч гадын күлүмсәди вә гейри-ихтияри бир нейрәтлә мәнә бахды. Ах достум, мән бу тәбәссүмү вә бахышы һеч бир заман унутмадым вә һеч бир заман да унутмаячағам. Бәлкә сән әлә күман әләйәчәксән ки, о бахышларда мәнә аид бир шеи варды. Лакин йох... Гәтиййән йох. Бу Кей Көлүн мәфтунлуғу иди. Гурубун гәриб көрүнүшүндән тәлаша дүшән Кей Көлүн эшги иди. Санки о кәнч гадын бу ихтиярсыз тәбәссүм вә бахышы илә көнүлүнү нейранлығына мәнә-вә я һәр һанки бир чанлыя андырмаг истәйирди. Ахы инсан тәбиәти белә дир. О, өз нейрәтини кизли сахлая билмир... Мән әвә кәлдим. Тәбиәтимдәки гапалылыға рәғмән о кәнч гадын һаггында сәнә һеч нә сөйләмәдим вә һеч нә дә соруммадым. Лакин о кечә узун заман көзләримә юху кетмәди. Гәлбимдә ийирми иллик һәятымда һеч бир заман һисс этмәмиш олдуғум, гейри-ади бир һәйәчан, бир интизар варды. Мән көзләримә байғудакы сакит гарагыыға зилләйәрәк сәбирсизликлә сәһәрин ачылмасыны көзләйирдим. Бу нә үчүн иди? Ах достум... О заман олдуғу кими инди дә бунун сәбәбини сөйләмәк мәним үчүн һәр нә гәдәр ағыр олса да э'тираф әдим ки, о кәнч гадын, онун көзләрини вә о кизли тәбәссүмү бир даһа көрмәк истәйирдим. Мән онун Кей Көлә зилләнән бахышларындакы о нейранлығы, риггәти хәялән сейр әдәрәк онда бир кизли хатирә нишанәси ахтарырдым. Бирдәнбирә ондан бир кизли сәкаһ әшидилди. Мән онун узаг тәрәннүмләри алтында яваш-яваш юхуя кетдим.

Сәһәр күн доғмаздан галхараг енә сәһилә кетдим.

Кей Көл инди тутғун бир интизар ичиндәйди. Бирдән күнәш яшыл мешәләр ардында бойланараг онун айна үзүнә чәнкә-чәнкә гызыл лаләләр тулларды. Кей Көл көрдәнини гыврылдарағ күлүмсәди. Онун үзәринә назлы, күлүмсә бир сабаһ әнди. Аста-аста әсән дан елләри сәрвләрин башыны тәрпәтди. Онларын көлкәләри титрәйиб ипәк бир һашийә кими Кей Көлүн бойнуна доланды.

Бу заман яхын коллугдан бир сона кәклик ганадларыны чаларағ һавая галхды вә онун ардынча о кәнч гадын көрүнду.

Үзүндә сәһәр кими көзәл, нәчиб бир тәзәлик варды. О кизли тәбәссүм енә дә көзләринә гонмушду. Мән «кизли тәбәссүм» дейирәм достум! Чүнки ондакы о сонсуз үлвиййәти, алчанәаб нәвәзиши ифадә этмәйә башы гар сөз тапа билмирәм. Әлә бил ки, о тәбәссүмдә дүнәнин бүтүн көзәллик вә гүдсиййәти кизләнмишдиләр. Әлә бил ки, о кәнч гадынын гәлбиндә әбәди, мәс'уд бир мәһәббәтдән башга һеч нә йох иди.

Биһуш әдичи нәчиб бир райиһә сачарағ яныбдан сүзүлду, кечди. Онун бәхтияр вә һейран бахышлары енә дә Кей Көлүн әфсунларына далмышды. Бирдән башымдан гәриб бир фикир кечди. Көрәсән о һеч олмаза мәним варлығымы дуюрму? Лакин һәмин анда да бу фикир мәни инчитди. Гәлбимин дәриликләриндә ачы бир ағры дүйдум. Мән онун мәс'уд лагейдлийинин сәбәбини көзәл Кей Көлдә көрүрдүм, достум... Әһтимал ки, мән бунунла өз иззәт-нәфсими вә гәлбимдәки ағрыны сакит этмәйә чалышырам. Мән онун о хошбахт дахили аләминдә икинчи бир сәбәбин, мәсәлән, бир оғлан севкисинин олмасы һаггында дүшүнмәйә горхурдум. О, саһил бою кетдикчә узаглашыр вә санки өз илә ярышилмәз әбәдн бир сабаһ апарырды...

Мән бирдән-бирә өзүмдә гәриб бир һәйәчан дүйдум вә бир баш сәнин янына кәлдим. Ядындадырмы, сән ятағдан енинә галхырдын. Мәни көрәркән— Нә олуб?— дейә тәәччүблә соруздун. Мәнсә сәнин чийнләриндән япышараг гәриб бир тәлашла соруздум:

— Ганбай, де көрүм сән һеч севмисәнми?

Сонра бүтүн күнү анлашылмаз бир гәрарсызлыгла кечирдим. Мән нә үчүнсә инди дә кечәнин дүшмәсини сәбирсизликлә көзләйирдим...

Әлә бил ки, чәмиси бирчә күн өмрү олан о илк мәһәббәтин бах бу кечә ганад чаларағ учуб кедәчәйини, дүнәнын әбәди көзәлликләринә говушачағыны бир сөврги-тәбии илә һисс әдирдим.

Кечә кәлди.

Ядындадырмы, биз чадырда отурмушдуг. Сән Марсдакы биоложи һәят фәрзиййәләриндән данышырдын. Бирдән инчә, һәзин бир музиги ахыб кәлди. Мән диксиндим вә гейри-ихтияри олараг:

— Дүнән кечәки секаһ, — дейә сәсләндим. Сән дә бир нечә анлыг дүшүнчәйә далдын.

— Енә дә о гадын чалыр,—дейә һәйәчан өз-өзүнә данышырмышсан кими дилләндин. Мән гадынын олдуғуну соруммадым. Үрәйим чырпынмаға башлады. Галхыб дышары чыхдым. Айдынлыг бир кечәйди. Мешәләр, даглар хош мөһрибан бир сүкут ичиндәйди. Санки һәр шей һарадаса дилләнән о тәрәфи тут тутуб кетдим вә о гадынын ким олдуғуну көрдүм. Бу о иди, достум!

Чаван ағачлара иһатәләнмиш балача бир газ үзәриндә отуруб чалырды. О даими тәбәссүмдә иди, даһа инчә, даһа мәс'уд дүйғулар титрәйирди.

Кей Көл дә бу кечә өз сәадәти илә сәрмәст олан вүсала ирмиш бир пәри кими иди. Айдынлыгын мави түтү ардындан онун да айна үзүндә әйни илә тар чалан гадынын көзләриндәки кими мәс'уд бир тәбәссүм дуюлурду. Онларын һәр икиси бизим дағларын маралы иди, достум! Онларын һәр икиси бәхтияр иди.

О көзәл гызын аһ ишығында даһа да солғун көрүнән бармагларынын һәрәкәтләринә бахдығча мәнә әлә кәлирди ки, бир-биринин мисилсиз көзәлликләриндән һейран олан бу ики даглар маралының сонсуз сәадәти бу инчә бармаглардан симләрә ахыр вә бу симләрдән минләрчә көзә көрүнмәз бүллүлләр учушарағ әбәдиййәт һөрмәләри охуя - охуя мешәләрә, даглара тәрәф ганад чалырлар.

Бирдән гаршы тәрәфдән уча бойлу бир оғлан чыхарағ она янашды. Гадын башыны галдырыб оғлана сакит, мәһрибан бир нәзәр саларағ хәфиффә күлүмсәди вә енә дә чалмасында давам этди. Оғлан һеч бир сөз демәдән онун янында отурду. Мән—бәс белә...—дейә дәрин бир нәфәс аларағ оғлана диггәт этдим. Кәнч иди. Кей Көл кими дуру ала көзләри варды. Бу көзләрин дә бахышларында раһат, сакит бир сәадәтин гыйылчымлары янырды. Үзүнүн чизкиләри дүзкүн вә көзәл иди.

Кәнч гадын онун үзүнә бир нәзәр саларағ гәлбин хош һәйәчанла чөшдүрү заманларда олдуғу кими гашларыны зәриф бир әда илә чатды вә тарда әлә чөшгун бир әәнкүлә вурду ки, бөйрәндәки оғлан ихтиярсыз күлүмсәди.

Мәним орадан бахмағым артыг һәм ерсиз вә һәм дә гәбаһәт дейилдими?

Чевримиб узаглашдым.

Сәһәри исә сәнин исрарына бахмаярағ Бакидә вачиб ишим олдуғуну даһана әдиб чыхыб кетдим...

(Сону 4-чү сәһифәдә)